

MÉS I MÉS REPTES PER A LA HISTORIA DE LA TÈCNICA

Preparar un nou número de *Quaderns* ens porta a reflexionar sobre el passat i el futur, no solament de la nostra publicació, sinó també de la disciplina. La crisi que afecta Espanya des de fa uns anys ens ha posat prou dificultats, que s'han superposat – sumat a les dificultats habituals. Podríem atribuir a aquesta situació la no aparició de *Quaderns* el 2013, però seria només una de les raons, potser prou rellevant. D'aquí no es pot deduir, per exemple, que publicar *Quaderns* XIV representi una garantia de continuïtat. Només és un pas, que mostra que vivim, que lluitem, però, com tothom, vivim en un món de grans incerteses.

Amb la crisi, molts estereotips sobre la història de la tecnologia han revifat, potser no en el millor moment, perquè la superació de la crisi haurà de basar-se en el coneixement de la realitat, no en la seva mistificació... O així ho creiem. La historiografia de la tecnologia continua tenint reptes molt significatius al davant, quan el que s'anomena “determinisme tecnològic” té més predicament potser que mai. En efecte, s'atorga un gran protagonisme al canvi tecnològic que, sens dubte, es desenvolupa en la nostra societat. Es considera que hi ha una relació de causa i efecte entre algunes innovacions i els canvis socials. És, doncs, la nostra responsabilitat explicar la complexitat del desenvolupament de la humanitat i situar de manera més adequada el paper de la tecnologia. En els estudis històrics ens trobem molts casos de solucions tècniques que no són adoptades per resoldre problemes que, fins i tot, no són identificats com a tals problemes. Amb més o menys intervenció de la tècnica, el desenvolupament de la història està en mans de les persones, individus i col·lectius, a través de processos complexos. La recerca hi busca regularitats, lleis o tendències, però sempre com a aproximacions, provant d'oferir eines d'anàlisi que siguin útils. El futur està condicionat pel passat, n'estem convençuts, però no a través de mecanismes o processos simples i immediats.

* * *

Aquest any 2014 ha estat prou cruel amb la nostra disciplina, diverses personalitats molt destacades ens han deixat. El mes de febrer morí John Pickstone, mesos abans de complir els setanta anys, professor de la Universitat de Manchester, autor d'un assaig que fa uns anys orientà la nostra recerca en història de la ciència, de la tècnica i de la medicina: *Ways of Knowing* (Manchester, 2001). Pickstone proposava una orientació d'anàlisi per trencar les barreres que la historiografia no ha sabut o pogut salvar, entre la ciència, la tècnica i la medicina. Pickstone estigué entre nosaltres un parell de vegades, a l'Escola de Primavera d'Història de la Ciència, en la seva primera edició, celebrada a Maó el maig de 2001. Pickstone fou convidat de nou com a conferenciant per la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica en la seva trobada de novembre de 2002. La seva personalitat propera i plena d'interès captivà els nostres col·legues, igual que els seus treballs. Potser per això molts investigadors catalans es refereixen a ell en els seus treballs.

El mateix mes de febrer, morí Thomas F. Hughes, nascut el 1923. Era professor emèrit de la Universitat de Pennsylvania. En la seva trajectòria, Hughes participà en el plantejament de la construcció social de la tecnologia, una perspectiva que ha renovat o al menys sacsejat les investigacions dels darrers 25 anys. Hughes prengué la idea del malaurat Bertrand Gille (1920-1980) que formulà la noció de "sistema tècnic". Hughes aplicà aquesta noció al seu estudi sobre l'electrificació de les principals ciutats del món en la seva obra de referència *Networks of Power* (Baltimore, 1983).

El mes d'octubre, morí prematurament Jacqueline Stedall, historiadora de la matemàtica de la Universitat d'Oxford, amb 64 anys. La seva obra se centrà en les contribucions a les matemàtiques d'autors dels segles XVI, XVII i XVIII, principalment Thomas Harriot. Era una investigadora molt estimada, amb una obra de molta projecció. Stedall va col·laborar amb el grup de recerca de la UPC sobre els orígens de l'àlgebra. Els nostres col·legues recorden vivament la seva participació recent en el volum *Pluralité de l'algèbre à la Renaissance* (Paris, 2012).

* * *

En aquest número, publiquem una sèrie de contribucions originals de temàtiques diverses, que reflecteixen algunes de les diferents vies de recerca que existeixen en la historiografia actual. Abans de continuar, hem d'agrair els seus autors la confiança en la nostra revista, una confiança cada cop més

necessària, sobretot en els moments actuals. En primer lloc, publiquem un treball de Daniel Crespo i Alfonso Luján que revisa la imatge d'Espanya en la literatura de viatges dels segles XVII al XIX, centrant l'atenció en les obres públiques. La "llegenda negra" allargà la seva ombra sobre aquesta qüestió, com es pot veure en autors que veuen demostrat l'endarreriment d'Espanya perquè no existeixen determinades obres públiques, com les que podrien fer navegables els rius, tot i que eren (i són!) d'una gran dificultat. Per la seva banda, M. Rosa Massa Esteve ens ofereix un nou anàlisi del curs matemàtic preparat a l'Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona, on es posa de manifest que, tot i el to didàctic del curs, hi trobem una visió actual de les matemàtiques del seu temps. Massa Esteve hi analitza, per exemple, alguns enfocaments dels *Elements* d'Euclides. A continuació, publiquem un treball de Maria Montava, que constituí el seu treball de final de màster. És l'estudi crític i edició d'un manuscrit de Francesc Santponç i Roca (1758-1821), on reproduí un informe sobre una màquina de vapor dissenyada per Antoine de Gensanne, una màquina que pretenia millorar les màquines clàssiques de Savery i, en part, de Newcomen. Per la seva banda, Jesús Sánchez Miñana fa un assaig de biografia d'Isidor Cabanyes, un militar vilanoví que hauria de figurar entre els grans inventors hispànics de la segona part del segle XIX i començament del XX. Cabanyes combinà la seva carrera militar amb invencions en camps diversos, tots ells d'avantguarda, com els motors, l'electricitat, la navegació submarina, la navegació aèria i l'energia solar, entre d'altres. Sánchez Miñana ha treballat en diversos arxius, inclòs el de Vilanova i la Geltrú, i fonts impreses, amb el resultat d'una primera biografia científica de Cabanyes. Finalment, Ignacio Garcia-Pereda ens ofereix un treball sobre l'enginyeria en la transformació del territori andalús, en els primers anys del segle XIX, una època que els historiadors tendeixen a oblidar o a menystenir, a causa de la crisi política i social que seguí a la Guerra del Francès. El número el tanquen les seccions de Crònica i Ressenya.

* * *

Saludem l'aparició de la revista *GeocritQ. Plataforma digital ibero-americana para la difusión del trabajo científico* (<http://www.geocritiq.com/>), promoguda per la plataforma "Geocrítica", que dirigeix i impulsa el professor Horacio Capel. La nova plataforma pretén oferir versions més breus i pensades per a un públic ampli de les recerques que es publiquen en les revistes acadèmi-

ques, de manera que la divulgació la facin els mateixos autors, sense intermediaris. Tenint en compte la necessitat tan urgent que hi ha per establir una connexió entre la recerca i la societat, aquesta iniciativa no pot ser més que saludada amb entusiasme.

La llista de revistes col·laboradores és molt significativa del món de les recerques en ciències socials i humanístiques de l'àmbit ibèric i americà:

Ábaco. Revista de Cultura y Ciencias Sociales [<http://incuna.es/tag/revista-abaco/>]

AFIN [<http://grupsderecerca.uab.cat/afin/content/publicaci%C3%B3n-afin>]

Ar@cne [<http://www.ub.edu/geocrit/aracne.htm>]

Asclepio [<http://asclepio.revistas.csic.es/index.php/asclepio/>]

Ateliê Geográfico (Universidade Federal de Goiás)

Biblio 3W [<http://www.ub.edu/geocrit/bw-ig.htm>]

Boletín de Estudios Geográficos [<http://ffyl.uncu.edu.ar/>]

Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles [<http://www.boletinage.com/>]

Cidades [<http://revista.fct.unesp.br/index.php/revistacidades/index>]

CIDEHUS. Centro Interdisciplinario de História, Culturas e Sociedades
[<http://www.cidehus.uevora.pt/>]

Cuadernos de Turismo [<http://revistas.um.es/turismo/>]

Cuadernos de Geografía – Revista Colombiana de Geografía
[<http://www.revistas.unal.edu.co/index.php/rcg>]

Documents d'Anàlisi Geogràfica

[http://geografia.uab.es/web/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=71&lang=ca]

Espaço e Economia [<http://espacoeconomia.revues.org/>]

e-art Documents [<http://www.eartdocuments.com/>]

Finisterra [<http://www.ceg.ul.pt/finisterra/>]

Geoforo Iberoamericano sobre Educación, Geografía y Sociedad
[<http://www.geoforo.blogspot.com.es/>]

GeoGraphos [<http://web.ua.es/revista-geographos-giecryal>]

Hábitat y Sociedad [<http://acdc.sav.us.es/habitatysociedad/>]

INCUNA, Industria, Cultura y Naturaleza [<http://incuna.es/>]

Investigaciones Geográficas [<http://www.investigacionesgeograficas.com/>]

Investigaciones Geográficas – Boletín del Instituto de Geografía
[<http://www.revistas.unam.mx/index.php/rig>]

Llull [<http://www.sehcyt.es/>]

Mediterráneo Económico [<http://www.publicacionescajamar.es/publicaciones-periodicas/mediterraneo-economico/>]

Polígonos. Revista de Geografía [<http://revpubli.unileon.es/ojs/index.php/poligonos>]

Quaderns d'Història de l'Enginyeria
[<http://upcommons.upc.edu/revistes/handle/2099/5>]

Revista de Geografía - Norte Grande [<http://www.geo.puc.cl/html/presentacion.html>]

Scripta Nova [<http://www.ub.edu/geocrit/nova.htm>]

Treballs de la Societat Catalana de Geografia [<http://scg.iec.cat/Scg8/Scg81/S819.htm>]

Trienio [<http://campus.usal.es/~liberalismo/trienio.html>]

Com diu el professor Capel en el primer número, l'octubre de 2013, "ES POSIBLE IMAGINAR UNA CIENCIA QUE AVANCE Y MEJORE CON EL DEBATE CIUDADANO". Els que el coneixem, sabem que ell ha estat convençut d'aquesta possibilitat tot al llarg de la seva carrera científica, amb un compromís clar. Ara, promovent *GeocritQ* es crea una eina més, que esperem que assoleixi la funció per a la qual ha estat concebuda.